

PEDAGOGIK MAHORAT

MS
2021

ISSN 2181-6883

PEDAGOGIK MAHORAT

Ilmiy-nazariy va metodik jurnal

**MAXSUS SON
(2021-yil, dekabr)**

Jurnal 2001-yildan chiqa boshlagan

Buxoro – 2021

PEDAGOGIK MAHORAT

Ilmiy-nazariy va metodik jurnal 2021, Maxsus son

Jurnal O'zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasi huzuridagi OAK Rayosatining 2016-yil 29-dekabrda qarori bilan **pedagogika** va **psixologiya** fanlari bo'yicha dissertatsiya ishlari natijalari yuzasidan ilmiy maqolalar chop etilishi lozim bo'lgan zaruriy nashrlar ro'yxatiga kiritilgan.

Jurnal 2001-yilda tashkil etilgan.

Jurnal 1 yilda 6 marta chiqadi.

Jurnal O'zbekiston matbuot va axborot agentligi Buxoro viloyat matbuot va axborot boshqarmasi tomonidan 2016-yil 22-fevral № 05-072-sonli guvohnoma bilan ro'yxatga olingan.

Muassis: Buxoro davlat universiteti

Tahririyat manzili: O'zbekiston Respublikasi, Buxoro shahri Muhammad Iqbol ko'chasi, 11-uy

Elektron manzil: ped_mahorat@umail.uz

TAHRIR HAY'ATI:

Bosh muharrir: Adizov Baxtiyor Rahmonovich – pedagogika fanlari doktori, professor

Bosh muharrir o'rinbosari: Navro'z-zoda Baxtiyor Nigmatovich – iqtisodiyot fanlari doktori, professor

Mas'ul kotib: Hamroyev Alijon Ro'ziqulovich – pedagogika fanlari doktori (DSc), dotsent

Xamidov Obidjon Xafizovich, iqtisodiyot fanlari doktori

Begimqulov Uzoqboy Shoyimqulovich, pedagogika fanlari doktori, professor

Mahmudov Mels Hasanovich, pedagogika fanlari doktori, professor

Ibragimov Xolboy Ibragimovich, pedagogika fanlari doktori, professor

Yanakiyeva Yelka Kirilova, pedagogika fanlari doktori, professor (N. Rilski nomidagi Janubiy-G'arbiy Universitet, Bolgariya)

Qahhorov Siddiq Qahhorovich, pedagogika fanlari doktori, professor

Mahmudova Muyassar, pedagogika fanlari doktori, professor

Kozlov Vladimir Vasilyevich, psixologiya fanlari doktori, professor (Yaroslavl davlat universiteti, Rossiya)

Chudakova Vera Petrovna, psixologiya fanlari nomzodi (Ukraina pedagogika fanlari milliy akademiyasi, Ukraina)

Tadjixodjayev Zokirxo'ja Abdusattorovich, texnika fanlari doktori, professor

Amonov Muxtor Raxmatovich, texnika fanlari doktori, professor

O'rayeva Darmonoy Saidjonovna, filologiya fanlari doktori, professor

Durdiyev Durdimurod Qalandarovich, fizika-matematika fanlari doktori, professor

Mahmudov Nosir Mahmudovich, iqtisodiyot fanlari doktori, professor

Olimov Shirinboy Sharopovich, pedagogika fanlari doktori, professor

Qiyamov Nishon Sodiqovich, pedagogika fanlari doktori (DSc), professor

Qahhorov Otabek Siddiqovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), dotsent

ПЕДАГОГИЧЕСКОЕ МАСТЕРСТВО

Научно-теоретический и методический журнал

2021, специальный выпуск

Журнал включен в список обязательных выпусков ВАК при Кабинете Министров Республики Узбекистан на основании Решении ВАК от 29 декабря 2016 года для получения учёной степени по педагогике и психологии.

Журнал основан в 2001г.

Журнал выходит 6 раз в год

Журнал зарегистрирован Бухарским управлением агентства по печати и массовой коммуникации Узбекистана.

Свидетельство о регистрации средства массовой информации № 05-072 от 22 февраля 2016 г.

Учредитель: Бухарский государственный университет

Адрес редакции: Узбекистан, г. Бухара, ул. Мухаммад Икбол, 11.

e-mail: ped_mahorat@umail.uz

РЕДАКЦИОННАЯ КОЛЛЕГИЯ:

Главный редактор: Адизов Бахтиёр Рахманович – доктор педагогических наук, профессор

Заместитель главного редактора: Навруз-заде Бахтиёр Нигматович – доктор экономических наук, профессор

Ответственный редактор: Хамраев Алижон Рузикулович – доктор педагогических наук (DSc), доцент

Хамидов Обиджон Хафизович, доктор экономических наук

Бегимкулов Узакбай Шаимкулович, доктор педагогических наук, профессор

Махмудов Мэлс Хасанович, доктор педагогических наук, профессор

Ибрагимов Холбой Ибрагимович, доктор педагогических наук, профессор

Янакиева Елка Кирилова, доктор педагогических наук, профессор (Болгария)

Каххаров Сиддик Каххарович, доктор педагогических наук, профессор

Махмудова Муяссар, доктор педагогических наук, профессор

Козлов Владимир Васильевич, доктор психологических наук, профессор (Ярославль, Россия)

Чудакова Вера Петровна, PhD (Психология) (Киев, Украина)

Таджиходжаев Закирходжа Абдусаттарович, доктор технических наук, профессор

Аманов Мухтор Рахматович, доктор технических наук, профессор

Ураева Дармоной Саиджановна, доктор филологических наук, профессор

Дурдыев Дурдымурад Каландарович, доктор физико-математических наук, профессор

Махмудов Насыр Махмудович, доктор экономических наук, профессор

Олимов Ширинбой Шарофович, доктор педагогических наук, профессор

Киямов Нишон Содикович, доктор педагогических наук, профессор

Каххаров Отабек Сиддикович, доктор экономических наук (DSc)

PEDAGOGICAL SKILLS

The scientific-theoretical and methodical journal

2021, special release

The journal is submitted to the list of the scientific journals applied to the scientific dissertations for **Pedagogic** and **Psychology** in accordance with the Decree of the Presidium of the Ministry of Legal office of Uzbekistan Republic on Regulation and Supervision of HAC (The Higher Attestation Commission) on December 29, 2016.

The journal is published 6 times a year

The journal is registered by Bukhara management agency for press and mass media in Uzbekistan.

The certificate of registration of mass media № 05-072 of 22 February 2016

Founder: Bukhara State University

Publish house: Uzbekistan, Bukhara, Muhammad Ikbol Str., 11.

e-mail: ped_mahorat@umail.uz

EDITORIAL BOARD:

Chief Editor: Pedagogical Sciences of Pedagogy, Prof. Bakhtiyor R. Adizov.

Deputy Editor: Pedagogical Sciences of Economics, Prof. Bakhtiyor N. Navruz-zade.

Editor: Doctor of Pedagogical Sciences(DSc), Asst. Prof. Alijon R. Khamraev

Doctor of Economics Sciences Obidjan X. Xamidov

Doctor of Pedagogical Sciences, Prof. Uzakbai Sh. Begimkulov

Doctor of Pedagogical Sciences, Prof. Mels Kh. Mahmudov

Doctor of Pedagogical Sciences, Prof. Holby I. Ibrahimov

Ph.D. of Pedagogical Sciences, Prof. Yelka K. Yanakieva (Bulgaria)

Doctor of Pedagogical Sciences, Prof. Siddik K. Kahhorov

Doctor of Pedagogical Sciences, Prof. M. Mahmudova

Doctor of Psychology, Prof. Vladimir V. Kozlov (Yaroslavl, Russia)

Ph.D. of Psychology, Vera P. Chudakova (Kiev, Ukraine)

Doctor of Technical sciences, Prof. Mukhtor R. Amanov

Doctor of Technical sciences, Prof. Zakirkhodja A. Tadjikhodjaev

Doctor of Philology, Prof. Darmon S. Uraeva

Doctor of Physical and Mathematical Sciences, Prof. Durdimurod K. Durdiev

Doctor of Economics, Prof. Nasir N. Mahmudov

Doctor of Pedagogical Science, Prof. Shirinboy Sh. Olimov

Doctor of Pedagogical Science, Prof. Nishon S. Kiyamov

Doctor of Economics Sciences Otabek S. Kahhorov

MUNDARIJA

Alijon HAMROEV. Modeling activities of teachers when designing creative activities of students.....	7
Matlab TILAVOVA. Ta'lim jarayonida gender tenglik va farqlarni hisobga olishning pedagogik va psixologik imkoniyatlari.....	13
G'ulom SAYFULLAYEV, M. S.SAFAROVA, I. S.TEMIROVA. Markaziy osiyolik allomalarning tabiat haqidagi asarlaridan boshlang'ich sinf tabiiy fanlarni o'qitishda foydalanish	18
Fayzullo QOSIMOV, Mavluda QOSIMOVA. Ikki sonning yig'indisi (yoki ayirmasi) va karrali nisbatiga ko'ra shu sonlarni topishga doir masalalar	20
Fayzullo QOSIMOV, Mavluda QOSIMOVA. Ko'paytirish va bo'lishga doir mashqlar tizimini tuzish bo'yicha bo'lajak boshlang'ich sinf o'qituvchilari uchun usuliy tavsiyalar.....	24
Hilola SAFAROVA, Nigora SAFAROVA. Navoiy jonga muhtoj ermas, ammo... ..	28
Nigora ADIZOVA. Qiziqmachoqlarda hayot sabog'ining o'ziga xos talqini.....	30
Nigora ADIZOVA, Hilola XUDOYBERDIYEVA. "Qiziqmachoq" atamasining mohiyati va janriy xususiyatlari	33
Mohinur SAIDOVA. Bo'lajak boshlang'ich sinf o'qituvchisining masofaviy ta'limdan foydalanishining pedagogik va didaktik imkoniyatlari	38
Mohinur SAIDOVA, Niginabonu IDIYEVA. Boshlang'ich sinf matematika darslarida vaqt tushunchasi bilan tanishtirish.....	42
Nodira ADIZOVA. Toponimlar tarkibida topoasos, topoformant hamda indikator tushunchalari (Buxoro tumani misolida).....	47
Nodira ADIZOVA, Dilsora TOSHPO'LATOVA. Buxoro tumani toponimlarining tasnifi masalasi	49
Shoira BOBOYEVA. Metodikada ona tili ta'limini modellashtirishga innovatsion yondashuv	51
Халима АРИПОВА, Шоира БАБАЕВА, Наталья РОЗИКОВА. С.Н.Иванов – как поэт-переводчик восточной поэзии	58
Шоира БАБАЕВА, Анастасия АЛИМОВА. Влияние международного исследования girls на развитие речи и грамотность чтения младшего школьника	64
Шоира БАБАЕВА, Насиба ФАЗЫЛОВА. Развитие речи младших школьников с использованием различных словарей	68
Mehriniso HAKIMOVA. Maktabgacha va boshlang'ich ta'limda matematik tasavvurlarni shallantirishda uzviylikni ta'minlashga doir metodik ta'minot.....	72
Саида ГАФАРОВА, Феруза ХАЛИЛОВА. "Прокариотлар морфологияси ва хужайра тузилиши" мавзусини ўқитишда педагогик технологиялардан фойдаланиш самарадорлиги	79
Феруза ХАЛИЛОВА, Шодия НУРМАМАТОВА, Нилуфар ОБЛОҚУЛОВА. Преподавание биологии в школе	86
Shoira QURBONOVA. Texnologiya darsi jarayonida talabalarning mehnat tarbiyasini shakllantirishda interfaol metodlardan foydalanish	89
Gavhar SAIDOVA. Boshlang'ich sinf o'quvchilarida uzunlik haqida tasavvurlarni shakllanritish, uzunliklarni o'lchash malakalarini hosil qilish	92
Mashxura YULDASHEVA. Tibbiy pedagogik yo'nalish talabalarida milliy an'analar asosida bag'rikenglikni rivojlantirishga yo'naltirilgan jarayonning mazmuni	94
Mashxura YULDASHEVA. Tibbiy pedagogik yo'nalish talabalarida milliy an'analar asosida bag'rikenglikni rivojlantirishning shakl, usul va metodlari	97
Yulduz Pulatova. Psychological characteristics of speech cultivation by working on the text in primary school reading lessons	101
Mahfuza SADULLOYEVA, Maxtobxon XAYRIYEVA. Maktab o'quvchilari orasida deviant xulq-atvor sabablari, shakllari va korreksion ishlar	107
Adiba BAHRONOVA. Bo'lajak boshlang'ich sinf o'qituvchilarini o'quvchilarni axloqiy tarbiyalashga tayyorlashda darsdan tashqari ish shakllari	110
Saodat QODIROVA. Qadimiy maqollar	113
Dilshod DAVRONOV. Zamon bilan hamnafas yashagan alloma	115
Yulduz NUROVA. Etnologiya va etnografiya munosabati	118
Malika XAYDAROVA. Boshlang'ich ta'lim jarayoniga individual yondashuvni tatbiq etishning pedagogik imkoniyatlari	122
Nodirabegim RAJABOVA. Bo'lajak boshlang'ich sinf o'qituvchilarida o'quvchilarga figura yuzi tushunchasini o'rgatishda tadqiqotchilik faoliyatini takomillashtirish.....	125

Nodirabegim RAJABOVA. Bo'lajak boshlang'ich sinf o'qituvchilari tadqiqotchilik faoliyatini takomillashtirish modeli	128
Yusufzoda Shabnam. Boshlang'ich sinf matematika darslarida o'quvchilarning fikrlash qobiliyatlarini rivojlantirish	132
Mardon YARASHOV. Boshlang'ich ta'limning dars jarayonlariga raqamli texnologiyalarni tadbiq etish vositalari.....	135
Dilora SIDIQOVA. Masofaviy ta'lim sharoitida "matematika o'qitish metodikasi" fanini o'rgatishda talabalarning kasbiy kompetensiyasini takomillashtirishning metodik asosi	138
O'g'iljon OLLOQOVA. Boshlang'ich sinf o'quvchilarida sintaktik kompetensiyalarni takomillashtirish..	142
Umida TOG'AYEVA. Loyihaviy ta'lim vositasida "ona tili o'qitish metodikasi" modulini takomillashtirish yo'llari.....	146
Gavhar RUSTAMOVA. O'zbek xalq ertaklarida daraxtlar obrazi bilan bog'liq epik talqinlar	150
Feruza ABDULLAYEVA. Matematika darslarida interfaol metodlardan foydalanish	154
Feruza ABDULLAYEVA. Ta'lim tizimi sifatini oshirishda pisa va timss kabi xalqaro tadqiqotlarning roli.....	156
Dilnoza XAYRULLAYEVA. 4-sinf ona tili darslarida gap bo'laklarining o'qitilishi	159
Mohichehra IBROHIMOVA. Boshlang'ich sinf matematika darslarini o'tishda "day game"dan foydalanish	163
Mahliyo HAYDARQULOVA. Boshlang'ich sinf matematika darslarida o'quvchilarda axborot kompetentligini oshirishda inkorporatsiyadan foydalanishning o'RNI.....	166
Madina OZODOVA. Boshlang'ich sinflarda sintaktik tushunchalarni o'rgatishning metodik imkoniyatlari	170
Nigora RO'ZIYEVA. Boshlang'ich sinf matematika darslarida ulush va kasr tushunchalariga doir masalalarni tushuntirishda innovatsion texnologiyalardan foydalanish	172
Shahlo SAPAROVA. The classification of Elbek poems in 5 directions	175
"Pedagogik mahorat" jurnali uchun maqolalarni rasmiylashtirish talablari	178

MASOFAVIY TA'LIM SHAROITIDA "MATEMATIKA O'QITISH METODIKASI" FANINI O'RGATISHDA TALABALARNING KASBIY KOMPETENSIYASINI TAKOMILLASHTIRISHNING METODIK ASOSI

Ushbu maqolada masofaviy ta'lim sharoitida "Matematika o'qitish metodikasi" fanini o'rgatishda talabalarning kasbiy kompetensiyasini takomillashtirishning metodik asosi haqida ma'lumotlar berilgan.

Kalit so'zlar: *kompyuter, internet, masofaviy ta'lim, axborot texnologiyalar, elektron o'quv qo'llanma, elektron pochta, telekommunikatsiya tarmoqlari, pedagogik faoliyat, masofadan o'qitish, ta'lim tizimi.*

В статье представлена информация о методических основах повышения профессиональной компетентности студентов при преподавании предмета "Методика преподавания математики" в условиях дистанционного обучения.

Ключевая слова: *компьютер, интернет, дистанционное обучение, информационные технологии, электронное обучение, электронная почта, телекоммуникационные сети, педагогическая деятельность, дистанционное обучение, система образования.*

This article provides information on the methodological basis for improving the professional competence of students in teaching the subject "Methods of teaching mathematics" in distance learning.

Keys words: *computer, internet, distance learning, information technology, e-learning, e-mail, telecommunication networks, pedagogical activity, distance learning, education system.*

Kirish. Ta'lim tizimida o'quv jarayonini yangidan isloh qilish, yangi informatsion texnologiyalarga asoslangan o'qitish usullarini ishlab chiqish, ularni keng joriy qilish bugunning talabi. Bunda masofaviy ta'lim tizimini joriy qilish maqsadga muvofiqdir.

O'qitish jarayonida o'qituvchi bilan bilim oluvchi o'rtasidagi munosabatni masofadan turib zamonaviy axborot va kommunikatsiya texnologiyalarini qo'llash asosida amalga oshirishga masofaviy ta'lim deb ataladi. Masofadan o'qitish tizimi auditoriya ma'ruza va mashg'ulotlariga qatnashishni qat'iy talab etmaydigan mustaqil ta'lim bo'lib, bu tizim bilim oluvchi o'ziga ma'qul vaqt va joyda o'qish sharoitini yaratishi bilan qulaydir. Masofadan o'qitish tizimi bilim oluvchidan faqat birgina uzluksiz, faol o'qishini talab qiladi. Bu orqali mutaxassisning bilimlari bilan bir qatorda sifat darajasi bo'lgan malaka ham o'sib boradi. Demak, masofadan o'qitish tizimi texnologiyasi, o'qituvchi va bilim oluvchi orasidagi o'zaro munosabatini qamrab olgan o'qitishning interaktiv kommunikatsiya texnologiyasidir. O'qituvchi bilim oluvchining individual xususiyatlarini hisobga oladi. Bilim oluvchi esa shu xususiyatlarga mos ravishda bilim olish imkoniga ega. Bu bilim oluvchiga materialni chuqur va mukammal o'rganish imkonini beradi. O'qituvchidan esa pedagogik malakasini doimiy ravishda oshirib borishini talab qiladi, chunki interaktiv o'qitish o'qituvchidan bilimlarini uzluksiz yangilab borishni talab etadi. Ayni vaqtda, turli muassasalar tomonidan har xil standartlardagi o'quv kontentlarini yetkazib berilishi birinchi tomondan kompyuterli o'qitish bozorini rivojlantirsa, ikkinchi tomondan o'quv materiallarining almashinuvini murakkablashtirib yubormoqda. Bu esa, o'quv materiallarini to'g'ridan-to'g'ri masofadan o'qitish tizimiga o'tkazishni qimmatlashuviga olib keladi, natijada psixologik me'yorlarga amal qilinmay ishlab chiqilgan elektron o'quv qo'llanmalar hisobiga bilim oluvchini stimulini pasaytirmoqda.

Asosiy qism. Masofadan turib ta'lim ma'lumotlari almashinuvini ta'minlaydigan eng yangi axborot texnologiyalaridan foydalangan holda ixtisoslashtirilgan o'quv muhiti yordamida o'rta (to'liq) umumiy ma'lumotga ega bo'lish mumkin.

Dunyoda kompyuterlarni maxsus ta'lim uchun ishlab chiqaradigan kompaniya mavjud. Uskuna va dasturiy ta'minotni ishlab chiquvchilar odamlarni ataylab maqsadga yo'naltirishadi, kompyuter savodli emas. Shuning uchun ular foydalanuvchilarga matnlarni, ovozlarni, videolarni, rasmlarni chizish, aloqa qilish, ishlashni osonlik bilan amalga oshirishga imkon beradigan vositalardan foydalanadilar, turli xil axborot manbalari bilan tanishish imkonini beradi.

Masofaviy o'qitish jarayonida zamonaviy axborot texnologiyalaridan o'quv samaradorligini oshirish uchun foydalaniladi: elektron pochta, multimedia, yangiliklar guruhlari, videokonferensiyalar, veb-serverlar.

Masofadan o'qitish uchun asos veb-serverdir, chunki video yoki telekonferensiyalardan foydalangan holda o'qituvchi va talaba o'rtasida real vaqt rejimida muloqot qilish qobiliyatini yaratish yetarli emas - ta'limda elektron muhiti kerak.

O'qituvchi va talaba o'rtasidagi aloqa ikki darajada amalga oshiriladi: onlayn aloqa sinf jadvaliga va Moodle o'quv muhitida virtual aloqaga muvofiq.

Shunday qilib, ko'zi ojiz bolalarni o'qitishda barcha o'quv materiallari va topshiriqlar saytga katta matn formatida joylashtiriladi, ovozli fayllardan foydalaniladi.

"Matematika o'qitish metodikasi" fanini o'qitishda masofaviy texnologiyalardan foydalanishning afzalligi o'qituvchilarni o'z ustida ishlashga, internet vositalaridan foydalanishga, o'qituvchilarning faolligini oshirishga, o'qituvchilar o'rtasida metod almashishga, o'zaro tahlil qilishga, qaysi maktab o'qituvchisi qanday ishlayotganini bilib turishga, erkin raqobatga, ustozlar erishayotgan yutuqlarni rag'batlantirishga, muammo va kamchiliklarni aniqlash va ularni bartaraf etish choralari osonlashtirishga ko'maklashadi.

O'qituvchi turli xil multimedia obyektlarini, turli xil va murakkablikdagi vazifalarni o'z ichiga olgan o'quv materiallarini yaratadi. Kurs muallifi har xil turdagi darslarni taqlid qilish qobiliyatiga ega. Masalan, "Ma'ruza" kabi elementdan foydalanib, nafaqat tayyor materialni taqdim etish, balki talaba bilan virtual "Evristik suhbat"ni tashkil qilish mumkin.

Kursga qabul qilingan talaba o'quv materiallari, har bir dars uchun berilgan topshiriqlar, ma'lumot manbalari (taqdimot, tarixiy xarita va hujjat, diagramma, jadval, rasm va animatsiyalar) bilan tanishishi mumkin.

Talabaning tarixni o'rganishga qiziqishi uchun u tarixiy krossvordni hal qilish, sana va voqealar, tushunchalar va ta'riflarga mos keladigan vazifalarni bajarish uchun taklif qilinadi. Tajribadan ko'rinib turibdiki, talabalar ushbu faoliyat turiga qiziqishadi. Shu munosabat bilan tarixda bilim sifati oshmoqda, talabalarining mantiqiy va aqliy faolligi rivojlanmoqda.

O'qituvchi talabaning ishini tekshiradi va baholaydi, yo'l qo'yilgan xatolarni tushuntiradi, yuzaga keladigan barcha masalalar bo'yicha maslahat beradi. Mavzu bo'yicha kursda ishning bir qismi kompyuter tomonidan, bir qismi o'qituvchi tomonidan tekshiriladi. Talaba matnli topshiriqlarni bajarish natijalarini darhol oladi, agar qoniqarsiz baho bo'lsa, qayta urinishga haqli. Natijalarga ko'ra onlayn test tizimi ball oladi. Darslarda "Ochiq javob topshiriqlari" mavjud bo'lib, unda talaba batafsil javob yozishi kerak. O'qituvchi tekshiradi va baholaydi.

Har bir dars uchun topshiriqlar turlicha bo'lishi mumkin: krossvordlar, savollar, testlar, yozishmalar uchun topshiriqlar, voqealar va sanalar korrelyatsiyasi. Talabalarining javoblari to'ldirilishi va bajarilishi matn yoki birlashtirilgan fayl shaklida bo'lishi mumkin. Talabalar uchun eng keng tarqalgan va eng tanish bo'lgan narsa matn shaklida topshiriq sifatida ko'rib chiqilishi mumkin. Fayl ko'rinishidagi vazifa talabalarga noutbukda bo'lgani kabi ishlashga imkon beradi.

Masofaviy ta'lim bilan aloqa real vaqt rejimida uchta usulda amalga oshiriladi:

- veb-kamera orqali (o'qituvchi va talaba nafaqat eshitishadi, balki bir-birini ko'rishganda);
- skype orqali (har qanday savol berishingiz mumkin);
- saytdagi xabarlar orqali.

O'quv jarayonida talabalar bilan uchrashuvlar, tanishuvlar, jihozlar bilan ishlash bo'yicha ko'rsatmalar, maslahatlar va boshqalar beriladi.

Har bir talabaga o'qituvchi tayinlanadi, u talabani yangi ta'lim shakliga moslashtirishga yordam beradi. Qoida tariqasida, yangi talaba ota-onalar bilan birgalikda uzoq muhitda ishlashning dastlabki ko'nikmalariga o'rgatiladi.

Talabalarni o'qitish jarayonida AKTdan faol foydalanish ularga kelajakdagi kasbni tanlashda, jamiyatda faollashishda yordam beradi. Talabalar zamonaviy hayotda zarur bo'lgan kompyuter ko'nikmalarini egallaydilar.

Masofaviy o'qitish o'zgaruvchan bo'lib ko'rinishi mumkin, ammo unday emas. Elektron fanlar bo'yicha kurslarda o'qituvchi odatdagi darsda bo'lgani kabi yangi ma'lumot kiritish imkoniga ega.

Masofaviy texnologiyalardan foydalangan holda o'rganish nafaqat talabalarni, balki o'qituvchilarni ham boyitadigan ijodiy va qiziqarli jarayondir.

Axborot texnologiyalarini takomillashtirish ta'limni rivojlantirishning ko'plab yangi yo'nalishlari orasida muhim o'rin tutadi. Bu maktab infratuzilmasini rivojlantirishga qaratilgan, ya'ni yangi axborot xizmatlarini joriy etish va ulardan samarali foydalanishni o'z ichiga oladigan o'quv yurtining axborot muhiti. Ta'limda yangi axborot texnologiyalarining muhim roli shundan iboratki, ular nafaqat individual pedagogik vazifalarni hal qilishda ishlatiladigan vositalarning funksiyalarini bajaradilar, balki sifat jihatidan yangi o'rganish imkoniyatlarini yaratadilar, didaktika va metodlarni rivojlantirishni rag'batlantiradilar, shuningdek, ta'lim va tarbiyaning yangi shakllarini yaratishga hissa qo'shadilar. Kompyuter vositalarini ishlab chiqish va ularni o'quv jarayoniga kiritish bilan uning ishtirokchilari yangi imkoniyatlarga ega, yangi yondashuvlar amalga oshirilmoqda. Masofaviy ta'lim texnologiyalari deganda asosan talabalar va o'qituvchilar o'rtasida

bilvosita (masofadan turib) o'zaro ta'sir ko'rsatuvchi axborot va telekommunikatsiya tarmoqlaridan foydalangan holda amalga oshiriladigan ta'lim texnologiyalari tushuniladi.

Muhokamalar va natijalar. O'qituvchi zamonaviy axborot texnologiyalariga ega bo'lishi kerak, ulardan to'g'ri foydalanilganda darsga tayyorgarlik ko'rish vaqtini tejash, ishlarni va darsdan tashqari mashg'ulotlarni tekshirish uchun vaqtni oqilona taqsimlash, talabalarining o'z fanlariga qiziqishini oshirish, yuqori natijalarga erishishga undashi kerak. Zamonaviy axborot xizmatlari o'qituvchiga darsni yanada samarali qilishga, talabalar bilan birgalikda tadbirlar yanada qiziqarli va mazmunli qilishga yordam beradi.

Masofaviy o'qitishdagi zamonaviy telekommunikatsiya vositalari interfaol usulda o'qishni ta'minlaydi. Talabalar tezkor aloqa qilish imkoniyatiga ega bo'ladilar va o'qituvchi talabalarining talablariga tezda javob bera oladi, o'z ishini kuzatib boradi va o'z vaqtida tuzatadi.

Masofaviy texnologiyalardan foydalanish o'qituvchini uzluksiz o'z-o'zini o'qitish va o'z-o'zini rivojlantirishga undaydi, chunki u quyidagilarni o'z ichiga oladi:

- 1) turli xil elektron kataloglarda, ma'lumotlar bazalarida, ma'lumot olish tizimlarida qidirish;
- 2) zamonaviy multimedia texnologiyalaridan foydalangan holda ma'lumotlarning saqlanishini tashkil qiladi, tahlil qiladi va taqdim etishning tegishli shakllarini tanlaydi;
- 3) aniq ijodiy va muammoli vazifalarni hal qilishda olingan ma'lumotlardan foydalanish.

Ta'lim tizimiga masofadan turib o'qitish texnologiyalarini joriy etishning maqsadi yashash joyi, ijtimoiy holati va sog'lig'ining holatidan qat'iy nazar, talabalar uchun sifatli ta'lim olish imkoniyatini ta'minlashdir.

Masofaviy o'qitish texnologiyalaridan foydalanish talabalarining ta'lim faoliyatini boshqarish uchun katta imkoniyatlar yaratadi, o'qituvchi va talaba o'zaro munosabatlarining yangi xususiyatini (shariklik, ta'lim muammolarini birgalikda hal etish), yangi shakllarni shakllantiradi. O'quv faoliyatini tezkor boshqarish (onlayn konsultatsiya, talabalarining barcha ishlarini ko'rib chiqish, elektron portfelni yaratish).

Nogiron talabalar uchun masofaviy ta'lim. Masofaviy o'qitish nogiron talabalar uchun ayniqsa muhimdir. Bunday talabalar uyda qulay vaqtda va maqbul sur'atda o'qishlari mumkin, siz faqat kompyuterning asosiy ko'nikmalariga ega bo'lishingiz kerak. Nogiron talabalar bilan ishlashning shaxsiy tajribasi shundan dalolat beradiki, masofaviy texnologiyalardan foydalanish ta'limni individuallashtirishga, muvaffaqiyatga erishish uchun sharoit yaratishga, faol yondashuvni ta'minlashga, o'z-o'zini o'qitish va o'zini o'zi rivojlantirishga yordam beradi.

Nogiron talabalar bilan masofaviy darslar onlayn tarzda o'tkaziladi. Mashg'ulotlar shunday rejalashtirilganki, agar iloji bo'lsa, ular talabaning eng katta jismoniy va aqliy faoliyati davomida o'tkaziladi. Skypeda talaba va o'qituvchi uchrashganda, vaqt har doim aniq belgilanadi.

Shuningdek, talabadan uy vazifasining skanerlangan nusxasini olish, tekshirish, tasdiqlangan ishni skanerlash va keyin uni talabaga qaytarish uchun vaqt ajratiladi. Barcha skanerlangan yozma ishlar alohida papkalarda saqlanadi.

"Matematika o'qitish metodikasi" fani masofaviy darsni rejalashtirayotganda talabaning yangi materialni o'rganish, uni konsolidatsiya qilish va boshqalar haqida xabardorligini hisobga olish, uning tayyorgarligi va tayyorgarligiga qarab individual ravishda sodir bo'ladi.

O'quv jarayoni quyidagi bosqichlardan iborat:

- 1) yangi bilimlarni olish;
- 2) turli xil o'quv topshiriqlarini, yangi bilimlardan foydalangan holda mashqlarni bajarish;
- 3) bilimlarni umumlashtirish va tizimlashtirish.

Hozirgi kunda elektron kutubxonalar, elektron darsliklar, onlayn darsliklar rasmga kirmoqda. Multimedia darslik o'zida ko'pgina ma'lumotlarni mujassamlash bilan birga, bu ma'lumotlarni ekranda namoyish etadi hamda ovoz yordamida izohlaydi. Multimedia darslikning xususiyati u voqea va ma'lumotlarni yaqqol aks ettiradi. Ya'ni multimedia voqea va ma'lumotlarni hayotiy lashtiradi. Bu matn, videotasvir, multiplikatsiya, ovoz va musiqa yordamida amalga oshiriladi.

Masofadan o'qitishda virtual kutubxonalar, sputnik orqali videokonferensiyalar, darslar, internet yordamida muloqot va axborot olish imkoniyatlari paydo bo'ldi. Bu esa talaba uchun maxsus o'qish doirasini berdi. O'quvchining fanni o'zlashtirish tezligi va sifati keskin yaxshilandi.

Xulosa. Masofadan o'qitishning yangi bir usullaridan biri bu bilim dargohlarida tashkil qilinadi. Bu usulda bir ma'ruzachi yuzlab borinki, minglab tinglovchilarga bir vaqtning o'zida ma'ruza o'qishi va shu vaqtning o'zida tinglovchilar bilan fikr almashishi, savollarga javob berishi mumkin. Bu usul yuqori texnikalardan samarali foydalanishni taqozo etadi. Ya'ni har bir o'quv xonalari mikrofon, videokamera, video proyektor va video-audio uskunalari bilan ta'minlangan bo'lishi maqsadga muvofiqdir. Bu usulda ishlash nafaqat bir bilim dargohi, nafaqat bir davlat, borinki butun bir davlatlar orasida ham qo'l keladi.

Ya'ni bir ma'ruzachini ma'ruzasini kommunikatsiya yordamida boshqa davlatlar tinglovchilari ham tinglashi mumkin bo'ladi.

Adabiyotlar

1. Sidiqova D. Boshlang'ich sinflarda interfaol ta'lim va loyihalash texnologiyasi //ЦЕНТР НАУЧНЫХ ПУБЛИКАЦИЙ (buxdu. uz). – 2020. – Т. 4. – №. 4.
2. Sidikova S. D. Theoretical and didactic principles of distance learning //ACADEMICIA: AN INTERNATIONAL MULTIDISCIPLINARY RESEARCH JOURNAL. – 2021. – Т. 11. – №. 1. – С. 541-548.
3. Shavkatovna S. D. THE IMPORTANCE OF DISTANCE LEARNING IN THE TEACHING OF" METHODS OF TEACHING MATHEMATICS". – 2021.
4. OLLOQOVA O. ONA TILI TA'LIMIDA INTENSIV TA'LIM TEXNOLOGIYALARINI QO'LLASHNING NAZARIY METODOLOGIK ASOSLARI //ЦЕНТР НАУЧНЫХ ПУБЛИКАЦИЙ. – 2021. – Т. 1. – №. 1.
5. Mamanazarovna O. U., Gulnoza M. USE OF MONTESSORI METHODOLOGY IN PRESCHOOL EDUCATION. – 2021.
6. Olloqova M. O. Intensive education and linguistic competence in mother tongue //ACADEMICIA: AN INTERNATIONAL MULTIDISCIPLINARY RESEARCH JOURNAL. – 2021. – Т. 11. – №. 1. – С. 580-587.
7. Olloqova O. M. ONA TILI DARSLARIDA INTENSIV TA'LIM TEXNOLOGIYALARIDAN FOYDALANISH //Scientific progress. – 2021. – Т. 2. – №. 6. – С. 1025-1029.
8. Tog'ayeva U. SCIENTIFIC-THEORETICAL BASES OF USE OF PEDAGOGICAL TECHNOLOGIES IN TEACHING METHODS OF MOTHER TONGUE //ЦЕНТР НАУЧНЫХ ПУБЛИКАЦИЙ (buxdu. uz). – 2020. – Т. 2. – №. 2.
9. Tog'ayeva U. IMPROVING THE MODULE" MOTHER TONGUE TEACHING METHOD" IN PROJECT EDUCATIONAL INSTRUCTIONS //ЦЕНТР НАУЧНЫХ ПУБЛИКАЦИЙ (buxdu. uz). – 2020. – Т. 2. – №. 2.
10. Tog'ayeva U. "ONA TILI O'QITISH METODIKASI" MODULINI O'QITISHDA AXBOROT KOMMUNIKATSIYA TEXNOLOGIYALARIDAN FOYDALANISH //ЦЕНТР НАУЧНЫХ ПУБЛИКАЦИЙ (buxdu. uz). – 2021. – Т. 1. – №. 1.